

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“КУЛЬТУРА КРАЇН БЛИЗЬКОГО СХОДУ”
(для бакалаврів)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2011

МАУП

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

На сучасному етапі глобалізації і взаємопроникнення культур необхідний пошук міжцивілізаційного діалогу, який неможливий без розуміння джерел і особливостей культур інших народів. За таких умов вивчення дисципліни “Культури країн Близького Сходу” є необхідне не тільки для студентів, які навчаються за спеціальністю “Краєзнавство”, але й для всіх, хто розуміє, що людина майбутнього в першу чергу є громадянином Всесвіту.

Курс “Культура країн Близького Сходу” складається з трьох модулів. Перший модуль розкриває особливості формування культури в давні часи і вказує на єдиний стрижень в історії євразійських народів, який сформувався в малоазійсько-близькосхідному регіоні. Другий модуль акцентує увагу на особливостях розвитку культури і науки в “осьовий час” — час становлення світових релігій. Знайомство з розвитком гуманітарних, природничих і точних наук в арабському середньовічному світі допоможе студентам подолати європоцентристські стереотипи, які ґрунтуються на твердженні, що Європа є центром світового прогресу. Третій модуль допоможе зрозуміти складнощі діалогу культур в умовах глобалізації.

Навчальна дисципліна “Культура країн Близького Сходу” покликана сприяти вихованню у молоді поваги до інших культур і світоглядних установ, толерантності, спрямована на подолання стереотипів.

Важливим є те, що дисципліна “Культура країн Близького Сходу” закріплює і поглиблює знання з дисциплін “Історія України”, “Всесвітня історія”, “Історія країн Азії і Африки”, “Філософія”, “Релігієзнавство” і допомагає усвідомити, що Україна, постійно перебуваючи на перетині європейської і азійської культури, є одночасно і суб’єктом активного впливу на культуру країн Близького Сходу, і об’єктом впливу інших культур.

Підготовлено старшим викладачем кафедри українознавства
О. М. Вітолїним

Затверджено на засіданні кафедри українознавства
(протокол № 2 від 9.10.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Вітолїн О. М. Навчальна програма дисципліни “Культура країн Близького Сходу” (для бакалаврів). — К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. — 30 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Культура країн Близького Сходу”, питання для самоконтролю, варіанти контрольних робіт, теми рефератів, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2011
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2011

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“КУЛЬТУРА КРАЇН БЛИЗЬКОГО СХОДУ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
	Змістовий модуль I. “Давня культура країн Близького Сходу”
1	Вступ до дисципліни “Культура країн Близького Сходу”. Давня культура Близького Сходу в контексті індоевропейської історії
2	Давня культура Месопотамії
3	Давня культура Малої Азії
4	Давня культура Східного Середземномор’я
5	Кочові цивілізації доби заліза
6	Арійська культура стародавнього Ірану
7	Поширення елліністичної культури
8	Поширення християнства в країнах Близького Сходу
9	Виникнення і поширення ісламу в країнах Близького Сходу
	Змістовий модуль II. Культура арабських халіфатів
10	Арабська філософія
11	Суфізм у культурі Близького Сходу
12	Арабська література
13	Арабська історична наука
14	Арабська географічна наука
15	Арабська астрономія
16	Розвиток точних наук в арабській культурі. Математика
17	Розвиток медицини в арабській культурі

1	2
	Змістовий модуль III. Сучасна культура країн Близького Сходу
18	Пам’ятки світового значення ЮНЕСКО в країнах Близького Сходу
19	Проблема війни і миру, міжнародних відносин, толерантності в сучасній культурі Близького Сходу
20	Вестернізація і модернізація культури країн Близького Сходу
21	Сходознавство в сучасній світовій науці
22	Українське сходознавство
Разом годин: 108	

ЗМІСТ
дисципліни
“КУЛЬТУРА КРАЇН БЛИЗЬКОГО СХОДУ”

Змістовий модуль I. Давня культура країн Близького Сходу

Тема 1. Давня культура Близького Сходу в контексті індоевропейської історії

Вступ до дисципліни. Формування, мета культурної парадигми “Близький Схід” у світовій історіософії. Археолог Д. Хогарт “Близький Схід” (1902). Визначення культурно-цивілізаційної приналежності близькосхідного регіону. Фізико-географічна, етнокультурна, демографічна, політична, економічна характеристики близькосхідного регіону.

Формування близькосхідно-причорноморської (північно-причорноморської) культури у голоцені. Формування індоевропейського і семітського расового типу. Взаємозалежність культурно-історичних і природнокліматичних епох.

Природнокліматичні зміни доби голоцену. Відхід льодовиків у мезоліті.

Суспільні перетворення доби голоцену. Дородова громада епохи мезоліту. Поява стабільної сім'ї як економічного осередку, роду, племені, держави, мовної спільноти, великих рас і початок голоцену у природі на зламі епохи мезоліту і протонеоліту. Виникнення космічної моделі і формування світогляду в добу протонеоліту. Протодержавні утворення епохи протонеоліту і неоліту. Утвердження державності в епоху бронзи.

Культурні осередки доби голоцену. Культура Східного Середземномор'я у добу протонеоліту. Культура Малої Азії в епоху неоліту. Культура Месопотамії в епоху бронзи.

Література: основна [6; 31; 48];
додаткова [51; 52; 61; 65; 66; 74; 81; 83]

Тема 2. Давня культура Месопотамії

Ранньоісторичні центри культури “Родючого півмісяця”. Ерихон — початок міської культури. Сакральні споруди: Ериду, Тепе-Гавра, Урук. Первісне письмо. Клинопис. Дешифрування клинопису. Глиняні таблички.

Матеріальний побут. Писемність, освіта, бібліотеки та архіви. Науково-практичні знання. Література. Архітектура, мистецтво, музика.

Високі культури Дворіччя.

Шумер. Лугаль (Велика людина) — жрець-правитель. “Державний соціалізм” — єдність держави і храму. Храм — релігійний, політичний, економічний центр міста. Ніппур — релігійний центр. Шумерська релігія: Енліль, Ан і Енкі. Ритуальне самогубство жриць — весілля богині Інанні і бога підземного світу Думузі. Храмові вежі, зикурат. Початки великої скульптури: “Варкська дама”. Піктограми, клинопис. Система лічби. Уявлення про простір і час. Перші історичні пам'ятки. Стела шулік.

Аккад. Державна ідеологія: Цар-Бог. “Дім мертвих”. Вторгнення хананеїв і семітизація культури.

Давньоасирійська культура. Культура Тель-Халаф і Самара. Культ бога Асура (Ашшур). Патріархальний абсолютизм.

Вавилон. Палац Марі і архів глиняних табличок. Література. Гімни, псалми, молитви. “Епос про створення світу”. “Епос

про Гільгамеша”. Відображення “Всесвітнього потопу” у епосі про Гільгамеша. “Повчання Ахікара”.

Хуррити. Мар'янні — провідна верства. Сповідання культу індійських богів Індра, Мітра, Варун арійською верхівкою. Ортостати.

Новоасирійська культура. Розбудова Ніневії. Заснування бібліотеки, глиняні таблиці (поезія, література, історія, філософія, медицина, астрономія, діловодство).

Нововавилонська культура. Святилище Есагіла (“Дім піднесення голови”). Башта Етемананкі (“Дім наріжного каменя, землі та неба”), Вавилонська вежа.

Література: основна [16; 39; 46];
додаткова [68; 70; 75; 82; 88; 96; 99]

Тема 3. Давня культура Малої Азії

Матеріальний побут. Писемність, освіта, бібліотеки та архіви. Науково-практичні знання. Література. Архітектура, мистецтво, музика.

Хети. Походження і розселення. Забарна (цар) — верховний суддя, полководець і жрець. Релігія. Прохетські впливи. Запозичення культу хурритів і Вавилонії.

Урарту. Цар — намісник (слуга) бога Халді.

Фригія. Цар Мідас. Релігія. Органістичний культ Великої матері (Кібели), Атиса, Сабазія.

Література: основна [3; 12; 27; 28; 34];
додаткова [64; 90]

Тема 4. Давня культура Східного Середземномор'я

Палестина. Вторгнення ізраїльтян. Міф про Мойсея. Союз дванадцяти племен, амфікціоня. Єрусалим — сакральна і політична столиця. Культ Ягве. Поширення культу фінікійських богів. Культ Ваала. Вавилонський полон. Іудейська діаспора.

П'ятикнижжя. Підпорядкування життя законам, роль вчених-книжників. Синагоги — будинки навчання. Жрець — глава общини. Левіти. Самаритянська схизма. “Септуагінта”, переклад Старого Завіту грецькою мовою. Поширення іудаїзму в Єгипті. Олександрія — центр іудаїзму в Єгипті. Елліністичні

впливи на іудаїзм. Розкол общини: елліністична і правовірна. Повстання Хасмонеїв, війна за віру. Запровадження римлянами культу імператора.

Фарисеї. Саддукеї. Есеї.

Фінікія. Фінікійське письмо. Вплив фінікійського письма на грецьку культуру.

Матеріальний побут. Писемність, освіта, бібліотеки та архіви. Науково-практичні знання. Література. Архітектура, мистецтво, музика.

Література: основна [5; 41; 44; 47; 49];
додаткова [56; 94; 95; 97; 98]

Тема 5. Кочові цивілізації доби заліза

Кіммерійці. Походження кіммерійців. Розселення. Військові походи.

Скіфи. Походження скіфів. Розселення. Військові походи. Скіфські міста, скіфополь. Геродот “Історія”.

Сармати. Походження сарматів. Розселення. Військові походи.

Релігійні уявлення. Табіті, Папай, Апі, Ойтосір, Артимпаса. Шаманство. Культ мертвих. Кургани. Амазонки.

Кіннота. Внесок кочових культур у розвиток східного військового мистецтва.

Література: основна [36];
додаткова [64; 71; 73; 80; 90]

Тема 6. Арійська культура стародавнього Ірану

Населення стародавнього Ірану. Бактрійці. Согдійці. Ар’ян — країна аріїв. Мідійці. Перси. Політична культура стародавнього Ірану. Східна деспотія. Сатрапія. Матеріальний побут. Писемність, освіта, бібліотеки та архіви. Науково-практичні знання. Література. Архітектура, мистецтво, музика. Бехістунські і персепольські царські написи. Лев’ячий і Стрілецький фризи. Луристанська бронза. Персеполь. Пасаргад. Релігія. Зороастризм. Заратустра. Ахурамазда. Гімни. “Авеста”. Переклад “Авести”. “Молодша Авеста”. Зороастрійський календар. Вплив “Авести” на формування світових релігій.

Література: основна [1; 7; 35; 38];
додаткова [59; 60; 62; 78; 79; 87; 93]

Тема 7. Поширення елліністичної культури

Світова держава Александра Великого. Запровадження перського придворного церемоніалу. Політика Александра Великого щодо об’єднання македонців і персів у нову панівну верству: переселення народів, масові весілля. Поширення грецької культури. Заснування нових міст — центрів грецької культури. Александрія. Музейон.

Еллінізм. Політична культура. Література. Філологія. Математика. Медицина. Філософія. Астрономія. Мистецтво. Скульптура. Архітектура.

Розпад імперії Александра: держава Антигонідів, Селевкідів, Птолемеїв. Світ еллінських держав. 304–220 до н. е. — поширення грецької культури. Пергамська бібліотека. Пергамський алтар Зевса. 220–30 до н. е. занепад еллінізму. Підйом східної культури. Близький Схід — провінція Римської імперії.

Література: основна [35; 50];
додаткова [58; 63; 64; 80; 90]

Тема 8. Поширення християнства в країнах Близького Сходу

Ісус Христос. Притчі. Засудження фарисейства. Нагорна проповідь. Перші іудео-християнські громади. Перші християнські мученики. Собор апостолів у Єрусалимі. Місіонерська діяльність апостолів. Поширення християнства з Антіохії до Сирії і Едесси, з Ефеса — до Малої Азії і Галлії, з Александрії — на південь і північний схід Римської імперії. Аріанська суперечка. Нікейський собор.

Література: основна [2; 5; 29; 47];
додаткова [84; 90; 97]

Тема 9. Виникнення і поширення ісламу в країнах Близького Сходу

Магомет. Вчення ісламу. Арабська світова держава, єдина арабська культура. Кінець домінування арабів, початок правління персів. Поширення перської політичної культури.

Багдад, Дамаск, Каїр, Мекка, Самарканд — центри ісламської культури. Синтез еллінізму і орієнталізму. Розвиток науки. Вплив арабської науки на розвиток Західної Європи.

Література: основна [8–11; 20–22; 30; 40];
додаткова [53; 90]

Змістовий модуль II. Культура арабських халіфатів

Тема 10. Арабська філософія

Арабська філософія в системі світової філософії. Аристотель — Перший Вчитель в арабській філософській традиції. Аль-Фарабі — Другий Вчитель. Ібн-Міскавейх — Третій Вчитель.

Абу Наср Мухаммад ібн Муххамад ібн Тархан ібн Узлаг аль-Фарабі ат-Туркі. Вчення аль-Фарабі про буття і шість сходнок-початків; вчення про “можливе існуюче” і “необхідно існуюче: “Книга про визначення і класифікацію наук”, “Книга про сенс філософії”, “Книга про те, що треба знати для вивчення філософії”, “Коментарі до філософії”. Етичні ідеї аль-Фарабі: “Громадянська політика”, “Трактат про досягнення щастя”, “Трактат про війни і мирне життя”, “Книга дослідження суспільства”, “Про добродійну мораль”, “Трактат про погляди жителів добродійного міста”.

Абу Бакр Муххамад ібн Захарія Ар-Разі. Його вчення про п’ять вічних начал: “творець”, “душа”, “матерія”, “час”, “простір”. Атомізм Ар-Разі. Етичні ідеї Ар-Разі, його критика аскетизму, наслідування Сократа. Критика релігій: істина — єдина, релігій — множина; всі релігії — хибні; джерело істини не священні тексти, а філософія. Критика Аль-Фарабі поглядів Аль-Разі.

Ібн Міскавейх Абу Алі Ахмед ібн Муххамед. Його вчення “ахлак” як втілення філософії моралі, етика перипатетизму: “Трактат про задоволення і страждання” і пізнання Аллаха як абсолютне добро; “Книга про етику світського життя і релігії”; “Виховання моралі і очищення коріння”; “Трактат про розуміння душі”, “Стаття про душу і розум”; “Вічність мудрості” — збірник етичних афоризмів.

Аль-Маарі Абу-ль-Ала Ахмед ібн Абдулла ібн Сулейман ат-Танухі. Проповідь віротерпимості; критика забобонів, властолюбство духовенства, поклоніння перед авторитетом; презирство до світу і заперечення шлюбу. “Послання про помилування” як віршована форма передачі вчення Корану. Звинувачення аль-Маарі у вільнодумстві.

Аверроес, Абу-аль-Валід Мухаммад ібн-Ахмад ібн-Мухаммад ібн-Рушд та його переклади та тлумачення вчення Аристотеля. Відстоювання принципів раціоналістичної філософії. Критика ортодоксії і Аль-Газалі. Пантеїстичне вчення про єдність діяльності світового принципу. Вплив Аверроеса на формування середньовічної європейської на європейську філософію. Авероїзм.

Література: основна [40];
додаткова [53; 67; 72; 73; 80; 85; 86; 90]

Тема 11: Суфізм у культурі Близького Сходу

Виникнення і розвиток суфізму. Особливості філософії і теософії. Хасан аль-Басрі. Абуль-Касим аль-Джунайд. Хусайн аль-Халладж. Абу Язид аль-Бістамі. Аль-Харакані. Хаджи Бекташі. Ахмед Яссаві. Ібн Арабі. Джалаледдін Румі. Шах Німатулла. Ахмад Сірхінді, Ахмад Фарук.

Сутність суфізму. Шаріат. Тарикат. Марифат. Хакікат. Ваджд. Вахдат ал-вуджуд. Гайб. Зікр. Інсан ал-каміл. Макам. Нафс. Сама. Сілсіла. Фана.

Суфійські ордени. Бекташі. Кадирія. Кубравія. Меблеві. Накшбанди. Німатуллахи. Ріфаія. Сенусійя. Сухравадія. Тіджанія. Чішти. Шаділійя. Ясавія.

Література: основна [40];
додаткова [53; 67; 72; 73; 80; 85; 86; 90]

Тема 12. Арабська література

Загальна характеристика арабської літератури після поширення ісламу.

Гедонізм поезії Абу Басир Маймун ібн Кайс аль-Бакрі. “Новий стиль” Абу Нуваса в арабській поезії. “Касиди” Аль-Мутанаббі.

Омар Хайям. “Рубайят”. Філософська проза Омара Хайяма: “Трактат про буття”, “Відповідь на три питання: необхідність протиріч у світі, обумовленість і вічність”, “Світло розуму про предмет загальної науки”, “Трактат про існування”, “Книга на вимогу (Про все суще).” Природничонаукові твори Омара Хайяма: “Трактат про докази проблем алгебри”, “Астрономічна таблиця Малік-шаха”, “Трактат про тлумачення малозрозумілих положень Евкліда”, “Труднощі арифметики”, “Терези мудрості, або Трактат про мистецтво визначення кількості золота і срібла в сплавах”.

Нізамі Гянджеві Абу Муххамед Ільяс ібн Юсу. Диван і хасиди. “Скарбниця таємниць”, “Хосров і Ширін”, “Лейла і Менджун”, “Сім красунь”, “Іскандер-наме”.

“1000 і 1 ніч”. Історія написання як відображення історії формування культури Близького Сходу.

Бібліотечна справа в арабській культурі. Організація кітабхане (майстерень-бібліотек) в арабському світі: кітабдар (майстер); лаваат (оформлювач); каріб(писар); хаттат (каліграф); наккаш або мусаввір (художник-мініатюрист); мукавассаз (палітурник); уніван (орнаменталіст).

Література: основна [13; 18; 42; 43; 45];
додаткова [80; 89; 90]

Тема 13. Арабська історична наука

Ібн Русте Абу-Алі Ахмед ібн-Омар. “Скарбниця (“ал-Алак ан-нафіса”) — енциклопедія з астрономії і географії. “Скарбниця” — найдавніша арабськомовна пам’ятка з історії Східної Європи (слов’ян, русів, болгар, хазар, алан).

Абу Джафар Мухаммад ібн Джарір ібн Язид ібн Катір ат-Татбарі — батько мусульманської історіографії. “Історія царів та їх життя, народження пророків і відомостей про них, і того що відбулось у час кожного з них (Історія пророків і царів)”. “Великий тафсір (Коментарі до Корану)” — класика ісламського богослов’я.

Абу-ль-Хасан Алі ібн аль-Хусейн аль-Масуді — арабський Геродот. Поєднання історичних і географічних наук у роботах аль-Масуді. Подорожі аль-Масуді у провінціях Халіфату Аббасидів, в Індії, на Кавказ, в прикаспійський регіон, в Сирію,

Аравію і Єгипет і їх роль в наукових працях. Спогади про Русь і Хазарію у роботах аль-Масуді. “Золоті копальні і розсипи самоцвітів (Золоті луки)” — тридцятитомне зібрання історичних робіт. “Книга вказівок і спостережень”.

Абу Бакр Ахмед ібн Вахші — дешифратор єгипетських ієрогліфів. Дослідження у працях Ібн Вахшія давніх письмен і його роль у розвитку єгиптології.

Аль-Біруні Абу Райхан Мухаммад ібн Ахмад: “Пам’ятки минулих поколінь”, “Роз’яснення індійських вчень”, “Хронологія давніх народів”, “Канон Маруда”.

Яхія ібн Саїд ібн Яхія ал-Антакі (Яхія Антиохійський) і його літопис: арабська візантистика.

Ібн-ет-Тіктака Мохаммед бен-Алі Бен-Тебатеба. “Фахрі”. Зовнішня і внутрішня історія халіфату, дослідження культури арабів до і після вторгнення в Іран.

Ібн Хальдун Абдурахман Абу Зейд ібн Мухаммад. Ібн Хальдун і Тамерлан. “Книга повчальних прикладів з історії арабів, персів, берберів і народів, які жили разом з ними (Кітаб а-ібар)”: вступ до історії, історія від створення світу до Мухаммеда, араби в Африці та Іспанії і бербери, малі мусульманські династії Єгипту і Азії. Критика неоханбалізма. Поєднання в працях Ібн Хальдуна історії і географії: утвердження думки про фізичний і моральний вплив клімату і землі на людей; дослідження шляхів пізнання істини; вчення про еволюцію форм родинного, суспільного і державного життя; аналіз розвитку економіки та ідей; класифікація наук.

Література: основна [40];
додаткова [53; 67; 72; 73; 80; 85; 86; 90]

Тема 14. Арабська географічна наука

Абу-ль-Касим Убайдаллах ібн Абдаллах ібн Хордадбех — перший відомий представник описової географії. “Книга шляхів і країн (Кітаб ал-Масалік ва-л-мамалік)” — збірка свідчень з історії і топоніміки Халіфату і сусідніх країн, опис Європи, Лівії, Ефіопії і Скіфії. Згадки про русів і слов’ян, “кназ (князів)”, згадки про торгові шляхи русів (північні слов’яни — Чорне море — Візантія — р. Дон — Каспійське море (Хазарія) — Багдад. “Книга зібрання генеалогій персів та їх колоній” (“Кі-

таб джамхарат ансаб ал-фурс ва-н-навакіл”). “Книга про орієнтацію за зірками” (“Кітаб ал-анва”);

Ібн Фадлан Ахмед ібн-аль-’Аббас ібн Рашид ібн-Хаммад. Посольство у Волзьку Булгарію. Відомості в працях Ібн Фадлана про побут і політичний устрій огузків, башкирів, болгар, русів і хазар. Значення доробку Ібн Фадлана для розвитку арабської науки.

“Книга про межі світу від сходу до заходу (Худуд ал-Алам мін ал-Машрік іла-л-Магріб)” — початок персидськомовної географії. “Книга про межі світу”: опис 56 регіонів, відомості про розселення народів Східної Європи, про слов’ян і русів. Зв’язок “Книги про межі світу” з працями арабськомовних географів Джейхані, Ібн Хордадбех, Балхі.

Аль-Біруні Абу Райхан Мухаммад ібн Ахмад. Внесок Аль-Біруні в розвиток мінералогії (“Книга відомостей для розпізнання коштовностей”), геодезії.

Ібн Баттута Абу Абдаллах Мухаммед ібн Абдаллах аль-Лаваті ат-Танджи. “Подарунок зрячим про диковинки світу і дива мандрівок”. Подорож Ібн Баттута до Кафи (Феодосії), Солхату, Азова.

Література: основна [19; 40];
додаткова [53; 67; 72; 73; 80; 85; 86; 90]

Тема 15. Арабська астрономія

Абу Машар Джафар ібн Мухаммед ібн Омар аль-Балхі (Аль-бумасер). “Вступ до астрономії”. Вплив наукової спадщини Альбумасера на формування західноєвропейської середньовічної науки.

Ас-Суфі Абу-аль-Хусейн Абд-ар-рахман ібн Умар. “Книга дій з астролібією”. “Книга дій з небесним глобусом”. “Книга-вступ до науки про зірки та їх пророкування”. “Книга нерухомих зірок” — взірць спостережливої астрономії, каталог зірок з описом сузір’їв. Переосмислення наукової спадщини Птоломея.

Абу Алі аль-Хасан ібн аль-Хасан ібн аль-Хайсам: “Про визначення азимута меридіана кіблі (напряма на Мекку)”, “Про визначення меридіана”, “Про світло світил”, “Про форми затемнень”, “Про рух Місяця”, “Про сутність слідів на поверхні Місяця”.

Абу Аль Хасан Абі Саїд Абд аль-Рахман ібн Ахмад ібн Юнус аль-Садафі аль-Місрі: “Астрономічні таблиці Ібн-Юніса”. Переосмислення наукової спадщини Птоломея.

Аль-Біруні Абу Райхан Мухаммад ібн Ахмад. Переосмислення наукової спадщини давньогрецьких і давньоіндійських вчених. Ідея про обертання Землі навколо Сонця. Ідея земного тяжіння. Визначення і обчислення радіуса і діаметра Землі. Опис сонячних затемнень і сонячної корони.

Улугбек Мухаммад Тарагай ібн Шакрух. Організація щодо спорудження обсерваторій. Складання каталогу зоряного неба “Зідж Улугбек”. Практичне значення “Зідж Улугбек” у Західній Європі в добу великих географічних відкриттів. Обчислення координат зірок. Обчислення тривалості астрономічного року.

Література: основна [40];
додаткова [53; 67; 72; 73; 80; 85; 86; 90]

Тема 16. Розвиток точних наук в арабській культурі. Математика

Абу Абдулла Мухаммед ібн Муса аль-Хорезмі (Алгорісму) — батько алгебри. “Книга про відновлення і протиставлення (“Кітаб аль-джебр валь-мукабала”): розв’язання квадратних і лінійних рівнянь; зведення таблиць з тригонометрії, таблиць широти і довготи міст. Роль аль-Хорезмі у розвитку математичних наук і західноєвропейської науки середньовіччя. Аль-Батані (Альбатеній): тригонометричні функції, розробка таблиць синусів. Абу Алі аль-Хасан ібн аль-Хасан ібн аль-Хайсам: про обчислення кубічного кореня; праці зі сферичної тригонометрії, задача про квадратуру круга; коментарі і доповнення до початків Евкліда. “Книга оптики”: дослідження фізіологічної і геометричної оптики. Вплив наукової спадщини аль-Хайсама на західноєвропейську середньовічну науку.

Література: основна [40];
додаткова [53; 67; 72; 73; 80; 85; 86; 90]

Тема 17. Розвиток медицини в арабському світі

Абу Бакр Мухаммад ібн Закарія Ар-Разі. “Загальна книга з медицини (Аль-хаві)”, 10-томна “Медична книга, присвячена Мансуру” — арабська медична енциклопедія. “Один лікар не може лікувати всі хвороби” — про спеціалізацію в медицині. “Медицина для тих, у кого немає лікаря” — про самолікування для незможних. “Про віспу і кір” — початок щеплення. Застосування в практиці використання гіпсових пов’язок і написання історії хворого. Впровадження в практику використання вати. Абу-аль-Валід Мухаммад ібн Ахмад ібн Мухаммад ібн Рушд (Аверроес) і “Система медицини”.

Абу Алі Хусейн ібн Абдаллах ібн Сіна (Авіцена). “Книга зцілення (Кітаб аль-Шифа)”, “Книга знань”, “Книга вказівок і настанов”, “Книга визначень”. “Канон медичної науки (Ал-Кунун фіт-тіб)”, осмислення і опрацювання античної медицини, припущення про дрібні істоти (віруси, інфекції, бактерії) як першопричина хвороб. “Лікарські засоби (Ал-Адвіят ал калбія)” — дослідження серця, діагностика і лікування серцевих хвороб. “Поема про медицину (Урджуса — фіт- тіб)”. “Трактат про пульс (Рісолайи набзія)”. “Кровоносні судини і кровопускання (Рісола філ-урук ал-мафсуда)”.

Абу Марван Абд аль-Малік ібн Абі-ль-Ала Зухр (Авензоар). Впровадження в медицину практики апробації нових ліків на тваринах. “Книга їжі (Кітаб аль-Ахзія)” — про харчування і гігієну. “Книга перетворення тіл і душ” і психологія. “Книга спрощення, стосовно лікування і дієти”: вперше описано запалення легенів, короста, запалення середнього вуха і способи їх лікування.

Література: основна [40];
додаткова [53; 67; 72; 73; 80; 85; 86; 90]

Змістовий модуль III. Сучасна культура країн Близького Сходу

Тема 18. Пам’ятки світового значення ЮНЕСКО в країнах Близького Сходу

Національний парк Гереме. Мечеть і госпіталь у Дивризі. Історична частина Стамбула. Руїни Хаттуса. Немрут-Даг і гробниця Антіоха I. Паммукале — давній Іераполь. Ксанф-Летон — столиця давньої Лікії. Місто Сафранболу. Давня Троя.

Фортеця Масада. Старе місто Акко. Біле місто в Тель-Авіві. Біблійні горби: Мегіддо, Хацор, Беер-Шева. “Дорога ладану” — набагійські міста Халуза, Мамшит, Авдат, Шивта. Священні міста бахаїв в Хайфі і Західній Галілеї.

Література: основна [3; 17; 30; 33];
додаткова [57; 63; 64; 73]

Тема 19. Проблема війни і миру, міжнародних відносин, толерантності в сучасній культурі Близького Сходу

Ферит Орхан Памук — нобелівський лауреат з літератури (2006 р.). Центральна тема творів: конфлікт і протистояння Сходу і Заходу, християнства та ісламу, традицій і сучасності. Курдсько-турецькі і вірменсько-турецькі відносини в творчості Орхана Памука. Проблема творчості Орхана Памука в контексті сучасної політичної ситуації в Туреччині. Процес проти Орхана Памука і “Міжнародна амністія”. “Джевдет-бей і його сини”. “Будинок тиші”. “Біла фортеця”. “Чорна книга”. “Нове життя”. “Мене звуть Червоний”. “Інші кольори”. “Сніг”. “Стамбул. Місто спогадів”. “Музей невинності”.

Проблеми ізраїльсько-арабського конфлікту в кіномистецтві і мультиплікації.

Література: основна [32];
додаткова [54; 80; 85; 86; 90]

**Тема 20. Вестернізація і модернізація культури країн
Близького Сходу**

Протистояння західної і східної культури в епоху колоніалізму та імперіалізму.

Протистояння західної і східної культури у постколоніальну епоху.

Протистояння західної і східної культури у епоху транснаціональних корпорацій.

Збереження традиційної культури в країнах Близького Сходу. Вплив близькосхідної культури на формування сучасної західної культури.

Проблеми і перспективи вестернізації і модернізації близькосхідної культури. Пошук діалогу між Сходом і Заходом. Проблема діалогу західної і східної культури у творах Збігнева Бжезінського, Самуеля Хантингтона і Френсиса Фукоями. Полікультурність, космополітизм і глобальність як ознаки сучасної культури.

Емансипація жінок у країнах Близького Сходу як наслідок взаємопроникнення культур, проблеми і перспективи.

Література: основна [48];
додаткова [61; 65; 74; 80; 81; 85; 86; 90]

Тема 21. Сходознавство в сучасній світовій науці

Проблеми і перспективи сучасного сходознавства.

Основні напрями сходознавства: тюркологія, арабістика, семіологія, асирологія, іраністика.

Археологічні дослідження в країнах близькосхідного регіону.

Дослідження культури Близького Сходу в працях Арнольда Тойнбі, Освальда Шпеглера, Карла Ясперса, Пітирима Сорокіна, Льва Гумільова.

Література: основна [48];
додаткова [61; 65; 74; 80; 81; 85; 86; 90]

Тема 22. Українське сходознавство

Витоки українського сходознавства.

Життєвий і науковий шлях Агатангела Кримського. Дослідження арабської і турецької історії і культури у науковій спадщині. Перекладацька діяльність.

Українське сходознавство у радянський період.

Сучасне українське сходознавство. Перспективи українського сходознавства.

Міжкультурний діалог України і країн Близького Сходу.

Література: основна [5; 14; 15; 21–25; 48];
додаткова [61; 81]

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Формування близькосхідно-причорноморської культури у голоцені.
2. Культура Східного Середземномор'я у добу протонеоліту.
3. Культура Малої Азії в епоху неоліту.
4. Культура Месопотамії в епоху бронзи.
5. Високі культури Дворіччя.
6. “Епос про створення світу”.
7. “Епос про Гільгамеша”.
8. Хети. Походження і розселення.
9. Міф про Мойсея.
10. Фарисеї. Саддукеї. Єсеї.
11. Фінікійське письмо.
12. Кіммерійці. Походження кіммерійців. Розселення.
13. Скіфи. Походження скіфів. Розселення.
14. Скіфські міста, Скіфополь. Геродот “Історія”.
15. Сармати. Походження сарматів. Розселення.
16. Політична культура стародавнього Ірану.
17. Бехістунські і персепольські царські написи.
18. Зороастризм.
19. Еллінізм.
20. Нагорна проповідь.
21. Перші християнські мученики.
22. Місіонерська діяльність апостолів.
23. Магомет.

24. Вчення ісламу.
25. Поширення ісламської культури.
26. Багдад, Дамаск, Каїр, Мекка, Самарканд — центри ісламської культури.
27. Аристотель — Перший Вчитель в арабській філософській традиції.
28. Аверроїзм.
29. Виникнення і розвиток суфізму.
30. Омар Хайам. “Рубайят”.
31. “1000 і 1 ніч”: історія написання як відображення історії формування культури Близького Сходу.
32. Бібліотечна справа в арабській культурі.
33. Абу-ль-Хасан Алі ібн аль-Хусейн аль-Масуді — арабський Геродот.
34. Ібн Хальдун.
35. “Книга шляхів і країн (Кітаб ал-Масалік ва-л-мамалік)”, згадки про русів і слов’ян, “кназ (князів)”.
36. Відомості в працях Ібн Фадлана про побут і політичний устрій русів і хазар.
37. “Подорож Ібн Баттуті до Кафи (Феодосії)”, Солхату, Азова.
38. Розвиток точних наук в Арабському халіфаті.
39. Арабська астрономія. Переосмислення наукової спадщини Птолемея.
40. Улугбек Мухаммад Тарагай ібн Шакрух і “Зідж Улугбек”.
41. Аль-Хорезмі (Алгорісмум) — батько алгебри.
42. Ібн Сіна (Авіцена) і “Книга зцілення (Кітаб аль-Шифа)”.
43. Ібн Абі-ль-Ала Зухр (Авензоар).
44. Немрут-Даг і гробниця Антіоха I.
45. Давня Троя.
46. Мегіддо, Хацор, Беер-Шева.
47. “Дорога ладану” — набатійські міста Халуза, Мамшит, Авдат, Шивта.
48. Ферит Орхан Памук — нобелівський лауреат з літератури (2006 р.)
49. Орхан Памук “Сніг”.
50. Проблеми ізраїльсько-арабського конфлікту в кінематографі та мультиплікації.
51. Протистояння західної і східної культури в епоху колоніалізму та імперіалізму.

52. Протистояння західної і східної культури у постколониальну епоху.
53. Протистояння західної і східної культури у епоху транснаціональних корпорацій.
54. Вплив близькосхідної культури на формування сучасної західної культури.
55. Емансипація жінок у країнах Близького Сходу як наслідок взаємопроникнення культур, проблеми і перспективи.
56. Витоки українського сходознавства.
57. Життєвий і науковий шлях Агатангела Кримського.
58. Українське сходознавство у радянський період.
59. Сучасне українське сходознавство.
60. Міжкультурний діалог України і країн Близького Сходу.

ВАРІАНТИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ
з дисципліни
“КУЛЬТУРА КРАЇН БЛИЗЬКОГО СХОДУ”

Змістовий модуль I. Давня культура країн Близького Сходу

Варіант 1

1. Міфологічні і релігійні уявлення в давній культурі Близького Сходу.
2. Писемність у культурі країн Близького Сходу.
3. Тести.

Варіант 2

1. Сім’я і суспільний устрій у давній культурі Близького Сходу
2. Зв’язок давнього Сходу з Трипільською цивілізацією.
3. Тести.

Варіант 3

1. Святилище Чатал-Гуюк.
2. “Епос про створення світу” і використання його мотивів у Біблії.
3. Тести.

Варіант 4

1. Святилище Кам'яна Могила.
2. Розвиток науки в давній культурі Близького Сходу.
3. Тести.

Варіант 5

1. Культ Великої Матері в давній культурі Близького Сходу.
2. Формування легенди про Святого Георгія Побідоносця в близькосхідному регіоні.
3. Тести.

Варіант 6

1. “Епос про Гільгамаша”.
2. Життєвий шлях пророка Магомета.
3. Тести.

Варіант 7

1. “Авеста”.
2. Проповідницька діяльність апостолів на Близькому Сході.
3. Тести.

Варіант 8

1. Культура і побут народів Сходу у “Історії” Геродота.
2. Хетська культура в Малій Азії.
3. Тести.

Варіант 9

1. Християнські секти на Близькому Сході.
2. Давньоасирійська культура.
3. Тести.

Змістовий модуль II. Культура арабських халіфатів**Варіант 10**

1. Роль Аль-Фарабі у розвитку арабської філософії.
2. Нізіямі Ганджеві “Скарбниця таємниць”.
3. Тести.

Варіант 11

1. Роль Ібн-Міскавейха у розвитку арабської філософії.
2. Нізіямі Ганджеві “Хосров і Ширін”.
3. Тести.

Варіант 12

1. Етика у філософській спадщині Ар-Разі.
2. Нізіямі Ганджеві “Лейла і Меджун”.
3. Тести.

Варіант 13

1. Філософські погляди Аль-Маарі.
2. Нізіямі Ганджеві “Сім красунь”.
3. Тести.

Варіант 14

1. Вприв Аверроеса на формування середньовічної європейської філософії.
2. Нізіямі Ганджеві “Іскандер-наме”.
3. Тести.

Варіант 15

1. Суфійські ордени.
2. Ібн Русе “Скарбниця”.
3. Тести.

Варіант 16

1. Дєрвіші.
2. Історіософія Ібн-Хальдуна.
3. Тести.

Варіант 17

1. Касиди.
2. Арабська візантистика.
3. Тести.

Змістовий модуль III. Сучасна культура країн Близького Сходу

Варіант 18

1. Пам'ятки світового значення ЮНЕСКО в Турції.
2. Східна культура в системі історіософії Пітирима Сорокіна.
3. Тести.

Варіант 19

1. Пам'ятки світового значення ЮНЕСКО в Ізраїлі.
2. Проблеми і перспективи діалогу культур Сходу і Заходу.
3. Тести.

Варіант 20

1. Священі міста бахаїв.
2. Сучасна шумерологія.
3. Тести.

Варіант 21

1. Вплив близькосхідної культури на формування сучасної західної культури.
2. Сходознавчі дослідження Л. М. Гумільова.
3. Тести.

Варіант 22

1. Сучасна арабістика.
2. Перекладацька діяльність А. Кримського.
3. Тести.

ТЕМИ РЕФЕРАТІВ

1. Світоглядні уявлення близькосхідного суспільства в добу протонеоліту.
Література [6; 31; 48; 51; 52; 61; 65; 66; 74; 81; 83]
2. Світоглядні уявлення близькосхідного суспільства в епоху неоліту.
Література [6; 31; 48; 51; 52; 61; 65; 66; 74; 81; 83]
3. Світоглядні уявлення близькосхідного суспільства в епоху бронзи.
Література [6; 31; 48; 51; 52; 61; 65; 66; 74; 81; 83]

4. Природничий фактор у формуванні давнього близькосхідного суспільства.

Література [6; 31; 48; 51; 52; 61; 65; 66; 74; 81; 83]

5. Релігійні вірування давньої Месопотамії.

Література [16; 39; 46; 68; 70; 75; 82; 88; 96; 99]

6. Образотворче мистецтво та архітектура давньої Месопотамії.

Література [16; 39; 46; 68; 70; 75; 82; 88; 96; 99]

7. Писемність і література давньої Месопотамії.

Література [16; 39; 46; 68; 70; 75; 82; 88; 96; 99]

8. Релігійні вірування давніх культур Малої Азії.

Література [3; 12; 27; 28; 34; 64; 90]

9. Образотворче мистецтво та архітектура давніх культур Малої Азії.

Література [3; 12; 27; 28; 34; 64; 90]

10. Писемність і література давніх культур Малої Азії.

Література [3; 12; 27; 28; 34; 64; 90]

11. Релігійні вірування давніх культур Східного Середземномор'я.

Література [5; 41; 44; 47; 49; 56; 94; 95; 97; 98]

12. Образотворче мистецтво та архітектура давніх культур Східного Середземномор'я.

Література [5; 41; 44; 47; 49; 56; 94; 95; 97; 98]

13. Писемність і література давніх культур Східного Середземномор'я.

Література [5; 41; 44; 47; 49; 56; 94; 95; 97; 98]

14. Релігійні вірування кочових цивілізацій доби заліза.

Література [36; 64; 71; 73; 80; 90]

15. Релігійні вірування стародавнього Ірану.

Література [1; 7; 35; 38; 59; 60; 62; 78; 79; 87; 93]

16. Образотворче мистецтво та архітектура стародавнього Ірану.

Література [1; 7; 35; 38; 59; 60; 62; 78; 79; 87; 93]

17. Писемність і література стародавнього Ірану.

Література [1; 7; 35; 38; 59; 60; 62; 78; 79; 87; 93]

18. Філософія еллінського Сходу.

Література [35; 50; 58; 63; 64; 80; 90]

19. Образотворче мистецтво та архітектура еллінського Сходу.

Література [35; 50; 58; 63; 64; 80; 90]

20. Писемність і література еллінського Сходу.
Література [35; 50; 58; 63; 64; 80; 90]
21. Наука та освіта еллінського Сходу.
Література [35; 50; 58; 63; 64; 80; 90]
22. Близькосхідна культура після розпаду елліністичних держав.
Література [35; 50; 58; 63; 64; 80; 90]
23. Близькосхідна культура під пануванням Римської імперії.
Література [35; 50; 58; 63; 64; 80; 90]
24. Впливи християнства на близькосхідну культуру.
Література [2; 5; 29; 47; 84; 90; 97]
25. Впливи близькосхідної культури на християнську релігію.
Література [2; 5; 29; 47; 84; 90; 97]
26. Передумови виникнення ісламу.
Література [8–11; 20–22; 30; 40; 53; 90]
27. Сутність ісламу.
Література [8–11; 20–22; 30; 40; 53; 90]
28. Вплив ісламу на близькосхідну культуру.
Література [8–11; 20–22; 30; 40; 53; 90]
29. Наука та освіта в ісламській культурі.
Література [8–11; 20–22; 30; 40; 53; 90]
30. Вплив ісламської культури на розвиток західноєвропейської середньовічної культури.
Література [8–11; 20–22; 30; 40; 53; 90]

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Авеста* в руских перекладах (1981–1996). — СПб., 1997.
2. *Азимов Айзек*. Путеводитель по Библии. — М., 2005.
3. *Афанасьева В., Луконина В., Померанцева Н.* Искусство Древнего Востока. — М., 1976.
4. *Бабишкін О.* Агатаңгел Кримський. — К., 1967.
5. *Беленький М. С.* О мифологии и философии Библии. — М., 1977.
6. *Білоусько О.* Україна давня: Євразійський цивілізаційний контекст. — К., 2002.

7. *Бойс М.* Зороастрийцы: верования и обычаи. — М., 1993.
8. *Васильев Л. С.* История Востока. — М., 1998.
9. *Васильев Л. С.* История религий Востока. — М., 1998.
10. *Василевич А. Л.* Духовный мир классического Востока. — М., 1998.
11. *Веймар Б. В.* Искусство арабских стран и Ирана VII–XVII вв. — М., 1974.
12. *Герни О.* Хетты. — М., 1987.
13. *Гибб Х. А. Р.* Арабская литература. Классический период. — М., 1960.
14. *Гурницький В. А.* Агатаңгел Ефимович Крымский. — М., 1980.
15. *Гурницький К. І.* Кримський як історик. — К., 1971.
16. *Епос* о Гильгамеше (“О все видевшем”).
17. *Искусство* стран Востока. — М., 1986.
18. *Книга 1000 и 1 ночи.* — М., 1958–1959. — Т.1–8.
19. *Ковалевский А. П.* Книга Ахмеда Ибн Фадлана о его путешествиях на Волгу. — Харьков, 1956.
20. *Крымский А. Е.* Источники для истории Муххамеда: В 2 т. — М., 1902–1912. — Т. 1–2.
21. *Крымский А. Е.* История арабов и арабской литературы: В 3 т. — М., 1911–1913.
22. *Крымский А. Е.* История Персии, ее литературы и древнейшей теософии: В 3 т. — М., 1909–1917.
23. *Крымский А. Е.* История Сасанидов и завоевание Ирана. — М., 1905.
24. *Крымский А. Е.* История Турции и ее литературы: В 2 т. — М., 1910–1916.
25. *Крымський А.* Історія Туреччини. — К., 1996.
26. *Луконин В. Г.* Древний и раннесредневековый Иран. Очерки истории культуры. — М., 1987.
27. *Луна*, упавшая с неба. Древняя литература Малой Азии. — М., 1977.
28. *Маккуин Д. Г.* Хетты и их современники в Малой Азии. — М., 1983.
29. *Миллер Стивен М.* Библия. Кто есть кто. Толкование и разъяснение. — Харьков, 2007.
30. *Очерки* истории арабской культуры V–XV вв. — М., 1982.
31. *Палеолит* Ближнего и Среднего Востока. — М., 1978.

32. *Памук Орхан*. Сніг. — К., 2006.
33. *Памятники* мирового искусства. Искусство древнего Востока. — М., 1968.
34. *Пиотровский Б. Б.* Искусство Урарту. — Л., 1962.
35. *Пичикян С. П.* Культура Бактрии. Ахеменидский и эллинистический период. — М., 1991.
36. *Погрехова Н. М.* Иран и Закавказье в раннем железном веке. — М., 1977.
37. *Поэзия* и проза Древнего Востока. — М., 1973.
38. *Рак И. В.* Мифы древнего и раннесредневекового Ирана (зоороастризм). — М., 1998.
39. *Редер Д. Г.* Мифы и легенды древнего Двуречья. — М., 1965.
40. *Рубель В. А.* История средневекового Востока: Учебник. — К., Либідь, 2002.
41. *Угаритский эпос*. — М., 1993.
42. *Фильштинский И. М.* Арабская классическая литература. — М., 1965.
43. *Фильштинский И. М.* История арабской литературы X–XVI вв. — М., 1991.
44. *Финикийская мифология*. — СПб., 1999.
45. *Фирдоуси*. Шахнамэ: В 6 т. — М., 1984–1989. — Т.5–6.
46. *Флиттнер Н. Д.* Культура и искусство Двуречья и соседних стран. — М., 1958.
47. *Фрезер Дж.* Фольклор в Ветхом Завете. — М., 1990.
48. *Чмихов М. О.* Давняя культура. — К.: Либідь, 1994.
49. *Циркин Ю. Б.* Карфаген и его культура. — М., 1986.
50. *Шлюмберже Д.* Эллинизированный Восток. Греческое искусство и его наследие в несредиземной Азии. — М., 1985.
- Додаткова*
51. *Антонова Е. В.* Обряды и верования первобытных земледельцев Востока. — М., 1990.
52. *Археология* зарубежной Азии. — М., 1986.
53. *Беляев Е. А.* Арабы, ислам и арабский халифат в раннее средневековье. — М., 1965.
54. *Бог-человек-общество* в традиционных культурах Востока. — М., 1993.
55. *Вейнберг И. П.* Человек в культуре древнего Ближнего Востока. — М., 1986.
56. *Вейнберг И. П.* Гражданско-храмовая община в западных провинциях Ахеменидской державы. — Тбилиси, 1973.
57. *Всемирная галерея*. Древний Восток. — СПб., 1994.
58. *Геродот*. История в девяти книгах. — К., 1993.
59. *Грантовский Э. А.* Иран и иранцы до Ахеменидов. — М., 1998.
60. *Дандамаев М. А., Луконин В. Г.* Культура и экономика древнего Ирана. — М., 1980.
61. *Даниленко В. М.* Кам'яна Могила. — К., 1986.
62. *Дорошенко Е. А.* Зороастрийцы в Иране. Историко-этнографический очерк. — М., 1982.
63. *Древний мир*: Сборник источников по культурной истории Востока, Греции и Рима. — М., 1951.
64. *Древние цивилизации*. — М., 1989.
65. *Дюмизель Ж.* Верховные боги индоевропейцев. М., 1986.
66. *Дьяконов И. М.* Архаичные мифы Востока и Запада. — М., 1990.
67. *Заходер Б. Н.* История восточного средневековья (Халифат и Ближний Восток). — М., 1944.
68. *История* Древнего Востока. — Ч.1. Месопотамия. — М., 1983.
69. *История* Иранского государства и культуры. — М., 1969.
70. *Клима Й.* Общество и культура древнего Двуречья. — Прага, 1967.
71. *Ксенофонт*. Киропедия. — М., 1976.
72. *Культура* Востока. Древность и раннее средневековье. — Л., 1978.
73. *Культурное наследие* Востока. — Л., 1985.
74. *Ламберг-Карловски К., Саблов Дж.* Древние цивилизации. Ближний Восток и Мезоамерика. — М., 1992.
75. *Ллойд С.* Археология Месопотамии. — М., 1984.
76. *Литература* Древнего Востока. Иран, Индия, Китай. Тексты. — М., 1984.
77. *Лордкипанидзе О. Д.* Город-храм Колхиды. — М., 1978.
78. *Луконин В. Г.* Искусство древнего Ирана. — М., 1977.
79. *Луконин В. Г.* Культура Сасанидского Ирана. — М., 1969.
80. *Линдсей Дж.* Короткая история культуры. — К., 1995.
81. *Массон В. М.* Первые цивилизации. — Л., 1989.

82. *Матвеев К., Сазонов А.* Земля древнего Двуречья. Мифы, легенды, находки и открытия. — М., 1986.
83. *Мелларт Дж.* Древнейшие цивилизации Ближнего Востока. — М., 1982.
84. *Можейко И. В.* 7 из 37 чудес света. От Эллады до Китая. — М., 2004.
85. *Можейко И. В.* Загадка 1185 года. Русь — Восток — Запад. — М., 2004.
86. *Никулина Н. М.* Искусство Ионии и ахеменидского Ирана. — М., 1994.
87. *Оппенгейм А. Л.* Древняя Месопотамия. Портрет погибшей цивилизации. — М., 1990.
88. *От глиняной таблички к университету.* Образовательные системы Востока и Запада в эпоху Древности и Средневековья. — М., 1998.
89. *Павленко Ю. В.* История Мировой цивилизации. — К., 2002.
90. *Пиотровский Б. Б.* Ванское царство (Урарту). — М., 1959.
91. *Пиотровский Б. Б.* Царство Урарту VIII-VI вв. до н. э. — Л., 1962.
92. *Уилбер Д.* Персеполь. — М., 1977.
93. *Флавий Иосиф.* Иудейская война. — М., 1993.
94. *Флавий Иосиф.* Иудейские древности. — М., 1994.
95. *Флиттнер Н. Д.* Культура и искусство Двуречья и соседних стран. — М., 1958.
96. *Шифман И. Ш.* Ветхий завет и его мир. — М., 1987.
97. *Шифман И. Ш.* Угаритское общество (XIV-XIII вв. до н. э.). — М., 1982.
98. *Якобсен Т.* Сокровища тьмы. История месопотамской религии. — М., 1995.
99. *Я открою тебе сокровенное слово.* Литература Вавилонии и Ассирии. — М., 1981.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Культура країн Ближнього Сходу”	4
Зміст дисципліни “Культура країн Ближнього Сходу”	5
Питання для самоконтролю	18
Варіанти контрольних робіт з дисципліни “Культура країн Ближнього Сходу”	20
Теми рефератів	23
Список літератури	25

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
 Редактор *С. М. Толкачова*
 Комп’ютерне верстання *А. П. Нечипорук*

Зам. № ВКЦ-4495

Формат 60×84/₁₆. Папір офсетний.
 Друк ротатійний трафаретний. Наклад 50 пр.
 Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
 03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП
 ДП «Видавничий дім «Персонал»
 03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX
 Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
 суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008